
УДК 378.02: 372.8

Віктор НАГАЄВ,
доктор педагогічних наук, професор
Харківський національний аграрний університет
ім. В. В. Докучаєва, м. Харків

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ДОСВІДУ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Аналізуються провідні компоненти творчого досвіду в системі професійної компетентності фахівців-аграріїв. Розглядаються технологічні етапи процесу професійної підготовки менеджерів аграрної сфери в контексті педагогічного досвіду Великобританії. Обґрунтовуються дидактичні методи, форми та засоби запропонованої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна компетентність, навчально-творча діяльність, досвід творчої діяльності, дво-рівнева педагогічна технологія управління навчально-творчою діяльністю.

Постанова проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка висококваліфікованих менеджерів агропромислового комплексу, здатних творчо вирішувати складні проблеми сьогодення, розглядається як один з вирішальних важелів подолання економічної кризи в Україні та виходу сільського господарства на рівень високорозвинених країн світу. Комплексною програмою підтримки розвитку українського села на період до 2020 року у розділі “Освіта” зазначено, що

© Нагаєв В.

однією з найважливіших проблем розвитку аграрного сектору економіки на найближчу перспективу є проблема кадрового забезпечення галузі. Насамперед передбачається вирішення складних завдань, які пов'язані з реформуванням системи аграрної освіти України відповідно до міжнародних стандартів і формування на цій основі висококваліфікованих, творчо обдарованих фахівців [5, с. 9].

У зв'язку з цим підвищуються вимоги до творчої обдарованості і гнучкості менеджерів аграрної сфери, їхньої багатогранності та здатності до динамічної трансформації. Такі фахівці мають володіти комплексом професійних знань, умінь та навичок, що відповідають інтенсифікації виробництва, передовим досягненням науки і техніки. Наведені вище вимоги зумовлюють необхідність формування у майбутніх менеджерів сільськогосподарського виробництва досвіду творчої діяльності як освітнього результату. Однак наявний процес підготовки менеджерів аграрної сфери в Україні поки що не забезпечує високого рівня сформованості їх професійної компетентності і, як наслідок, адекватного рівня готовності до творчої професійної діяльності. Доказом цього є визначені автором суперечності, які доводять невідповідність традиційних дидактичних методів, форм та засобів сучасним вимогам професійної підготовки кадрів. За цих умов педагогічна система вищого навчального аграрного закладу має адекватно реагувати на соціальне замовлення, сприяти активізації навчально-творчої діяльності майбутніх менеджерів АПК і формуванню на цій основі їх високого рівня професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Формування творчого досвіду майбутніх менеджерів аграрної сфери шляхом залучення студентів до організації навчально-творчої діяльності (НТД) є одним із найперспективніших спрямувань освітньої політики. Навчально-творча діяльність студентів є обов'язковою складовою навчальної діяльності, яка являє собою цілеспрямовану високо мотивовану комбінаторну діяльність людини з елементами управління, співуправління та самоуправління у педагогічній системі, яка спрямована на формування високого рівня досвіду творчої діяльності

майбутніх фахівців в умовах професійної підготовки кадрів аграрного профілю [6, с. 124].

Відповідний напрямок професійної підготовки тісно пов'язаний з проблемою технологізації управління НТД, яка може вирішуватися на основі системного підходу з пошуком нових педагогічних технологій, інноваційних дидактичних засобів. На це звертається увага у Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), Указі Президента України “Про національну доктрину розвитку освіти”, де вказується на те, що необхідно виводити освіту України на рівень кращих світових стандартів шляхом системного реформування її концептуальних, структурних і організаційних завдань [2; 5].

Відповідно до зазначених вище вимог значний інтерес викликає досвід Великої Британії як однієї з передових країн світу з високорозвиненим агропромисловим комплексом. Її провідна позиція в цій галузі обумовлюється, зокрема, й цінним педагогічним досвідом, а також постійним пошуком і впровадженням новітніх стратегій щодо підготовки майбутніх аграріїв [3].

Мета статті полягає в обґрунтуванні технологічних засад формування професійно-творчого досвіду майбутніх аграрних менеджерів на основі впровадження педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів в контексті педагогічного досвіду Великої Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи необхідність формування у майбутніх керівників і спеціалістів сільськогосподарського виробництва здібностей до креативної діяльності в межах обраної професії, педагогічна система вищого навчального закладу має знайти місце інноваційним методам організації навчально-творчої діяльності студентів на основі управлінських концепцій і всебічного розвитку діяльнісного підходу в умовах технологізації професійної підготовки кадрів. Предметом такої навчально-творчої діяльності має стати інноваційна педагогічна система з педагогічною технологією управління навчально-творчою діяльністю студентів (макро- та мікрорівні).

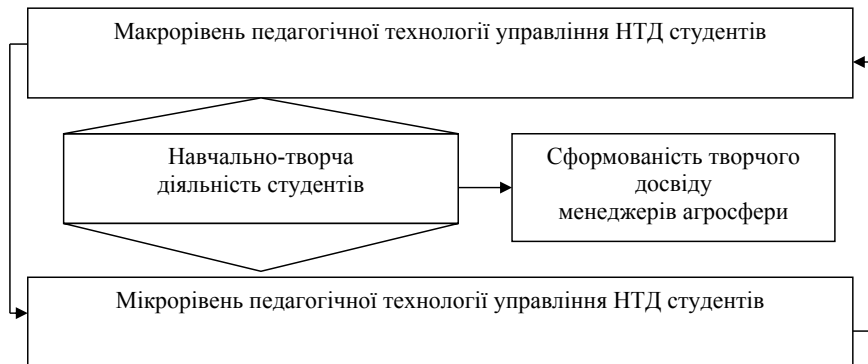
Наприклад, у Великій Британії модернізація системи освіти має комплексний характер. Реалізація технологічного аспекту відбувається за різними напрямками, зокрема у галузі навчального процесу, виховання, наукових досліджень, адміністрування. Так, упровадження сучасних комп'ютерних технологій у вищих навчальних закладах цієї країни надає великі можливості щодо підвищення якості освітніх послуг і, на цій основі, покращення професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю [4]. Прикладом інноваційного оновлення дидактичної системи підготовки майбутніх аграріїв у професійній освіті Великої Британії є вебінар. Зауважимо, що цей термін застосовується для визначення як віртуальної лекції, так і он-лайн семінару. Участь у такому виді роботи розглядається як один із аспектів управління самостійною та індивідуальною роботою студентів [13].

Також важливим напрямом розвитку професійної освіти Великої Британії є застосування Тьюторної системи, яка використовує он-лайнове навчальне середовище Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, надаючи доступ до матеріалів курсу та пропонуючи дискусійні форуми, чати й веб-конференції, пов'язані з навчанням [14].

Іншою інновацією у сфері дидактичних засад професійної підготовки менеджерів аграрної сфери є інформаційно-комунікаційні технології, спрямовані на формування творчої особистості аграрних менеджерів. Наприклад, останнім часом є вкрай популярним так зване, “перевернуте навчання” (Flipped Learning). Порівняно із застосуванням віртуального навчального середовища типу Moodle, яке переважно використовується для адміністрування курсів, зберігання їх змістового наповнення й додаткових ресурсів, “перевернуте навчання” впливає на педагогічну методологію, пропонуючи спосіб поєднання он-лайнового й аудиторного навчання. При цьому студенти переглядають удома короткі відеолекції, у той час як в аудиторії відводиться час на виконання вправ, обговорення проектів і дискусії [14, с. 16].

Використовуючи наведений вище досвід провідних вишів Великої Британії можна запропонувати його використання в системі

професійної підготовки менеджерів аграрної сфери в Україні. Наприклад, метою впровадження педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів є підвищення творчої активності здобувачів на всіх етапах їх фахової підготовки, стимулювання систематичної, регулярної пізнавальної діяльності, підвищення рівня індивідуалізації та диференціації навчання, що позитивно позначиться на загальній успішності і сприятиме формуванню творчої особистості майбутнього менеджера АПК. На макрорівні НТД організується керівництвом університету, органами студентського самоврядування, науковими громадськими організаціями під керівництвом навчального відділу та науково-дослідної частини університету шляхом залучення студентів до творчих освітньо-наукових заходів на рівні університету. На мікрорівні НТД організується науково-педагогічним працівником під час викладання навчальної дисципліни в умовах упровадження педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів із застосуванням сучасних інноваційних дидактичних методів, форм та засобів (див. рисунок).

Організація навчально-творчої діяльності студентів
в умовах дворівневої педагогічної технології управління НТД

Аналізуючи різні психолого-педагогічні підходи, висновуємо, що управління НТД як об'єктивна умова досягнення освітнього результату має починатися з мотиваційно-орієнтувального етапу, який формує

мотиви НТД студентів на основі розвитку їхніх потреб до творчості [9]. Наприклад, використовуючи технологічний підхід, П. Я. Гальперін визначає такі етапи організації орієнтувальної діяльності: усвідомлення студентами необхідності, можливості, послідовності (технології) засвоєння матеріалу дисципліни, а також побудові схеми орієнтовної основи дій (ООД). Послідовність засвоєння полягає у визначенні мети і завдань, розкритті сукупності питань при вивченні теми, необхідної літератури, рівня засвоєння (репродуктивний, дослідницький, творчий), результатів. Відповідно до рівня засвоєння, визначається тип схеми ООД [1].

Планувальний етап управління НТД обґрунтовує систему цілей навчання студентів. Реалізація цільової програми здійснюється через функцію організації, яка окреслює відповідні дії суб'єкта управління по відношенню до об'єкта в педагогічній системі. За набутим Великою Британією педагогічним досвідом, ефективність планувальної діяльності забезпечується використанням різноманітних засобів, зокрема моделей: навчального плану спеціальності, структурно-логічної схеми дисципліни і структурно-технологічної карти тематичного плану [15]. При цьому основним завданням організації НТД є створення творчого освітнього середовища, яке у подальшому впливатиме на творчу активність студентів.

Пізнавально-перетворювальний етап професійної підготовки фахівців являє собою процеси мікроуправління на рівні орієнтованої основи дій студента. Такий коригований мікр вплив на навчально-творчу діяльність визначається досягнутими частковими освітніми результатами і змістом психічних процесів, що протікають всередині особистості майбутнього фахівця. На цій основі виникають процеси мікрорефлексії з аналізом досягнутих проміжних результатів, вивченням напрямів подальшої послідовності дій та отриманням освітнього результату.

Контрольно-аналітичний етап має забезпечити відповідний рівень досягнення цілей НТД на всіх етапах професійної підготовки аграрних менеджерів. Даний етап забезпечується різноманітними видами контролю (поточний, проміжний, підсумковий) і засобами

діагностики (тестування, проблемні завдання, ситуаційні вправи та ін.), які визначають рівень сформованості творчого досвіду фахівців. При цьому важливою психолого-педагогічною умовою є організація самоконтролю студентів, що визначається досягненням відповідного управлінського результату НТД. При цьому студент досліджує власну НТД з метою фіксації досягнутих результатів і визначення напрямів підвищення ефективності подальшої діяльності з побудовою її відповідної реалістичної структури.

Регульовально-розвивальний етап управління НТД здійснюється на основі інтерпретації отриманих даних контролю, після чого суб'єкт управління здійснює коригувальний вплив (функція регулювання) на об'єкт управління – навчально-творчу діяльність. Форми процесу регулювання можуть бути представлені організаційними, педагогічними, психологічними та іншими видами діяльності (удосконалення організації самостійної роботи студентів, оптимізація параметрів педагогічної системи, формування нових інформаційних каналів між суб'єктами педагогічного процесу та ін.). При цьому студенти здійснюють регулювання НТД не лише на основі педагогічного впливу, але й за результатом вже сформованих навичок самоуправління (самотивації, самопланування, самоорганізації, самоконтролю, саморегулювання). Таким чином, вважаємо, що за процесним підходом управління НТД включає такі функціональні етапи: мотиваційно-орієнтувальний, планувальний, пізнавально-перетворювальний, контроль-аналітичний, регульовально-розвивальний [11, с. 124–126].

За наведеною педагогічною технологією навчально-творча діяльність студентів і процес формування творчих здібностей майбутніх фахівців визначається програмованим блоком управління, який включає в себе елементи управління, співуправління та самоуправління. Педагогічний вплив суб'єкта визначається інформаційно-пред'являючою функцією із наданням студентам стимулюючих механізмів щодо самоуправління НТД. На цій основі останні планують особистісну стратегію самоуправління НТД, яка організовується за ознаками творчого освітнього середовища. За цих умов дидактичні процеси, що протікають всередині ПС визначають творчий характер НТД.

Самоуправління навчанням включає такі функції студента, як: самопланування, самоорганізація, самомотивація, самоконтроль (самоаналіз), які приводять до активізації навчально-творчої діяльності і, як наслідок, до досягнення основної мети – сформованості творчого досвіду фахівця [8, с. 260–270].

Використовуючи різноманітні методи управління НТД, суб'єкти педагогічної системи мають можливість системно планувати навчально-творчий процес, організовувати його за відповідними дидактичними критеріями (гносеологічний, діяльнісний, творчий), впливати на пізнавальну активність засобами педагогічного стимулювання, контролювати і аналізувати рівень досягнення досвіду творчої діяльності студентів. Професійна компетентність за критерієм сформованості творчого досвіду фахівців є кінцевим результатом функціонування пропонуваної педагогічної технології, яка характеризується управлінським підходом. При цьому управління можна структурувати на елементи управління НТД з боку викладача, їх співуправління та елементи самоуправління з боку студента. Важливу роль в управлінні і коригуванні творчої активності студентів відіграє макрорівень (структурні підрозділи університету: навчальний відділ, науково-дослідна частина, відділ інформаційного забезпечення, рада молодих вчених, студентське наукове товариство; громадські організації на основі принципів студентського самоврядування – спілки, об'єднання, наукові центри), на якому реалізується організаційно-методичний вплив педагогічної системи. Важливим аспектом дворівневої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів є гармонізація організаційно-технологічних та психолого-функціональних (особистісних) чинників на принципах суб'єкт-суб'єктних відносин.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розглядаючи відносини і зв'язки між компонентами педагогічної системи навчально-творчої діяльності студентів, слід визначити їх нелінійний характер, де превалюють специфічні взаємовідносини у субординаційній єдності, що призводить до виникнення нових педагогічних структур та дидактичних критеріїв. Узагальнюючи досвід професійної підготовки аграріїв у британських

вишах, слід зазначити про наявність системи ефективної інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічний процес із застосуванням активних методів навчання, що спрямовані на формування творчої особистості аграрного менеджера.

Компонентами професійної компетентності майбутніх менеджерів аграрної сфери з розвинутим досвідом творчої діяльності є інноваційність, творчий пошук, креативне мислення, високий рівень наукової діяльності, можливість здійснювати виробничу діяльність в умовах невизначеності та ризику, висока соціальна активність, адаптивність, нестандартні методи рішень, що приймаються. У запропонованій автором комплексній організаційній моделі об'єктом управління виступає навчально-творча діяльність студентів з елементами наукового пошуку, яка перетворює наявний потенціал майбутнього фахівця (здібності, мотиви, потреби, індивідуальні потреби, характер, темперамент, рівень підготовленості тощо) у якісний результат – сформованість досвіду професійної діяльності менеджера аграрної сфери в системі його професійної компетентності.

За технологічним підходом управління навчально-творчою діяльністю студентів в системі професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрної сфери включає такі функціональні етапи: мотиваційно-орієнтувальний, планувальний, пізнавально-перетворювальний, контроль-аналітичний, регулювально-розвивальний. Результатом цього процесу є організаційно-технологічні алгоритми, які спрямовані на вдосконалення як освітнього продукту, так і безпосередньо структури навчально-творчої діяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Гальперин П. Я. Умственные действия как основа формирования мысли и образа. Вопросы психологии. № 6, 1957. С. 58–69.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття”). К. : Райдуга, 1994. 61 с.
3. Луцик Ю. М. Становлення аграрної освіти Великої Британії. Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. Додаток 3 до Вип. 36, Том II (18) :

Тематичний випуск “Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання”. К. : Гнозис, 2016. С. 335–344.

4. Лущик Ю. М. Застосування сучасних технологій у процесі підготовки майбутніх аграріїв у вищій освіті Великої Британії. Педагогіка та психологія: зб. наук. праць ХНПУ імені Г. Сковороди, 2017. Вип. 57. С. 236–247.

5. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. Освіта України. № 29, 18 липня 2001 р. С. 4–6.

6. Нагаєв В. М. Дидактичні основи формування творчої особистості аграрного менеджера в умовах Болонського процесу : монографія. Х. : Принт-дизайн, 2006. 536 с.

7. Нагаєв В. М. Дидактичні засади впровадження дворівневої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів вищих навчальних аграрних закладів : монографія. Х. : Колегіум, 2012. 217 с.

8. Основи сучасної педагогіки : монографія / Т. О. Дмитренко, К. В. Ярьсько, В. М. Нагаєв та ін. Херсон : Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2016. 462 с.

9. Нагаєв В. М. Методологічні засади управління навчально-творчою діяльністю студентів : монографія. Х. : Стильна типографія, 2018. 151 с.

10. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2020 року : постанова Кабінету Міністрів України. Економіка АПК. № 1, 2007. С. 3–34.

11. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця : монографія / Т. О. Дмитренко, Т. В. Колбіна, В. М. Нагаєв та ін. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2014. 424 с.

12. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов. СПб : Питер, 2001. 544 с.

13. Explaining class size. Guidance about providing information for students. QAA. URL : <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Explaining-class-size.pdf>

14. International Trends in Higher Education 2015. University of Oxford. International Strategy Office, 2015. 27 p.

Нагаєв В. М. Технологические основы формирования творческого опыта в системе профессиональной подготовки менеджеров аграрной сферы: педагогический опыт Великобритании

Анализируются ведущие компоненты творческого опыта в системе профессиональной компетентности специалистов-аграриев. Рассматриваются технологические этапы процесса профессиональной

подготовки менеджеров аграрной сферы в контексте педагогического опыта Великобритании. Обосновываются дидактические методы, формы и средства предложенной педагогической технологии управления учебно-творческой деятельностью студентов.

Ключевые слова: *двухуровневая педагогическая технология управления учебно-творческой деятельностью; профессиональная компетентность, опыт творческой деятельности.*

Нагаев В. М. Technological Bases of Forming Creative Experience in the Managers Professional Preparation System of Agrarian Sphere: the Pedagogical Great Britain Experience

The forming creative experience future managers of agrarian sphere by bringing in of students to organization of educational-creative activity is one of the most perspective aspirations of educational policy. The purpose of the article consists in the ground of technological principles of forming of professionally-creative experience of future agrarian managers on the basis of introduction of pedagogical technology of management of students initial-creative activity in the context of pedagogical Great Britain experience. In Great Britain modernization of the system of education has complex character. Realization of technological aspect takes place after different directions, in particular in industry of educational process, education, scientific researches, administration.

Using experience of leading higher educational establishments of Great Britain it is possible to offer his use in the system of professional preparation of managers of agrarian sphere in Ukraine. On the brought pedagogical technology over educational-creative activity of students and process of forming of creative capabilities of future specialists is determined by programmable CU which includes for itself custom controls, self-management and self-government. Self-government studies includes such functions of student, as: self planning, self-organization, motivation, self-control (self-examination), which result in activation of educational-creative activity and, as a result, to achievement of primary purpose – formed of creative experience of specialist.

The forms of organization of process of teaching can be presented by the organizational, pedagogical, psychological and other types of activity.

Thus students carry out adjusting of education and creative activity not only on the basis of pedagogical influence but also after the result of the already formed skills of self-government (motivations, planning, self-organization, self-control, self-regulation).

After technological approach of management of students educational-creative activity includes such functional stages: motivational-orientation, plan, organizational, cognitive, control-analytical, regulation-developing.

Keywords: *professional competence, experience of creative activity; professional training managers; two-tier pedagogical technology of management educational-creative activity; stages pedagogical technologists.*